

Streszczenie pracy doktorskiej

Autor pracy: mgr Karol Łukowski

Tytuł:

„Praca terapeutyczna w poradniach leczenia uzależnień. Studium społeczno-pedagogiczne”.

Promotor pracy: dr. hab. Mariusz Granosik, Profesor UŁ.

Tematem przedkładanej pracy doktorskiej jest *„Praca terapeutyczna w poradniach leczenia uzależnień, Studium społeczno-pedagogiczne”*. Metodą badawczą, organizującą zbieranie materiału jak też i jego analizę jest klasyczny wariant teorii ugruntowanej (Strauss, Corbin). Przedmiotem badań jest ambulatoryjna forma pracy terapeutycznej prowadzonej w dwóch poradniach leczenia uzależnień. Terapia ambulatoryjna (dochodząca) daje pacjentom możliwość pogodzenia codziennych obowiązków osobistych, rodzinnych i zawodowych z leczeniem uzależnień. Funkcjonowanie pacjentów w dwóch przestrzeniach (lecznicy i środowisku życia) uzasadniało przyjęcie perspektywy społeczno-pedagogicznej. Celowo wybrano dwie różne placówki: publiczną, zorientowaną na przeciętnego pacjenta i nieodpłatną (finansowanie z NFZ) oraz prywatną, komercyjną, (zorientowaną na pacjenta zamożnego). Kontrastowy dobór próby, jeden z wymogów przyjętej metody, umożliwił lepsze mapowanie kategorii problemowych, które następnie były nasycone już w ramach poszczególnych placówek.

Główną techniką zbierania materiału badawczego była obserwacja uczestnicząca (realizowana z trzech perspektyw: terapeuty, pomocnika terapeuty oraz obserwatora), w ramach której znalazły się również rozmowy z terapeutami oraz analiza dokumentów zastanych. Teoria ugruntowana, jako metoda analizy, była wykorzystana głównie jako sposób kodowania, kategoryzowania i sytuowania danych w kontekście społeczno-wychowawczym. Badania koncentrowały się na obserwacji przebiegu sesji terapii grupowej, ukazując interakcyjne procesy i zmiany biograficzne oraz ich uwarunkowania społeczne.

Rozdział pierwszy, teoretyczny, ukazuje wspólne i rozbieżne cechy psychoterapii oraz oddziaływania pedagogicznego, osadzając pracę terapeutyczną w różnych subdyscyplinach pedagogiki. Związki te są rekonstruowane na dwa sposoby. W części pierwszej przedstawiono dosłowne odniesienia do terapii w różnych subdyscyplinach pedagogiki (pedagogiki społecznej, resocjalizacyjnej, specjalnej itp.), które najczęściej przyjmują postać terapii pedagogicznej. Druga perspektywa polega na rekonstrukcji podstawowych elementów

strukturalnych pracy terapeutycznej i poszukiwaniu ich w różnych praktykach wychowawczych, nawet jeżeli nie są nazywane terapią. W ramach tej analizy, zrekonstruowano m.in.: antropologiczny aktywizm, pracę nad relacjami i odczuciami, diagnostykę czynników zagrażających i hamujących, działania profesjonalne, kompensację i wsparcie społeczne oraz humanistyczną etykę. Ostatni podpunkt pierwszego rozdziału, prezentuje dotychczasowe kierunki badań nad psychoterapią uzależnień.

W rozdziale drugim opisana została przyjęta metoda badań nad pracą terapeutyczną (paradygmat, przedmiot badań, teoria ugruntowana, obserwacja uczestnicząca). W kolejnych częściach znalazł się opis środowiska społecznego, w którym przeprowadzono badanie oraz specyfiki pracy terapeutycznej w badanych ośrodkach. W tej części przedstawiono również przebieg procesu badawczego oraz proces zgłaszania badania do komisji bio-etycznej.

Rozdział trzeci (już empiryczny) ukazuje pracę terapeutyczną jako strukturę. Na początku przybliżone zostały dwie placówki objęte badaniem. Następnie przedstawiono główne perspektywy i ujęcia pracy terapeutycznej (medyczną, psychoterapeutyczną i środowiskową). Trzecia część to rekonstrukcja procesów towarzyszących poszerzaniu struktur o nowych pacjentów, a dokładniej, uczestników przychodzących na terapię po raz pierwszy, uczestników przychodzących na terapię po przerwie i nowych pacjentów interwencyjnych. Ostatnia część odnosi się do czterech zrekonstruowanych ról wykonawczych: tego, który kieruje procesami uczenia się (przewodnik), tego, który przynosi świadomość (psycholog), tego, który udziela wskazówek i zaleceń (rekomendujący) oraz tego, który wspiera (pomocnik).

Rozdział czwarty rozprawy doktorskiej poświęcony jest ujęciu pracy terapeutycznej jako interakcji. Obejmuje on język komunikacji w psychoterapii uzależnień oraz interakcje i relacje w procesie terapeutycznym. Język w psychoterapii podzielony został na następujące kategorie: język wewnętrzny psychoterapii (m.in. żargon terapeutyczny, komunikacja ad hoc, moderacja, informacje zwrotne), techniki użycia języka (pytania otwarte i dialog sokratejski, docenianie, refleksje), sekwencyjna organizacja interakcji (wypowiedź wstępna, rozwinięcie, rozmowy w przerwach, wypowiedzi podsumowujące). Pozostała część czwartego rozdziału dotyczy interakcji i relacji w procesie terapeutycznym: interakcji zachodzących podczas sesji terapeutycznej, relacji wewnętrznych, organizowania relacji z samym sobą oraz interakcyjnej pracy w środowisku życia pacjenta.

W rozdziale piątym, praca terapeutyczna analizowana jest jako dyskurs. Składa się on z sześciu podrozdziałów, które obejmują: tematyzację i problematyzację narracji uczestników, dyskursy przyczyn i skutków, dyskurs niepowodzeń, ograniczenia pacjentów, dyskurs konsekwencji uzależnienia oraz obronne strategie retoryczne.

Ostatni rozdział rozprawy poświęcony jest pracy terapeutycznej jako pracy społecznej. Jest to rodzaj podsumowania obserwowanych praktyk edukacyjnych, stosowanych wobec dorosłych uczestników terapii usytuowanego w kontekście społecznym i środowiskowym. Zogniskowanie na elementach pracy środowiskowej jest uzasadniane faktem, że uczestnik terapii ambulatoryjnej większą część swojego czasu spędza w różnych środowiskach (rodzinnym, grupie przyjaciół, w miejscu pracy). Podkreślenie społecznej wartości ambulatoryjnej formy pracy terapeutycznej zostało zobrazowane m.in. treningami umiejętności społecznych, empowermentem, praca nad odczuciami itp. Podkreślono również społeczne funkcje terapii, czyli korzyści, jakie z terapii mogą mieć inni członkowie społeczeństwa. Rozdział szósty odnosi się do większości zinterpretowanych przypadków.

Rozprawa kończy się podsumowaniem, w którym autor afirmatywnie oraz krytycznie odnosi się do podjętego projektu badawczego.